

ЖУРНАЛИСТИЧЕСКИТЕ РЕГИСТРИ

(Ефтимова, Андреана. Регистри в журналистическия дискурс. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018, 244 стр., ISBN: 978-954-07-4401-8)

Цветомира ВЕНКОВА

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

E-mail: cvenkova@uni-sofia.bg

THE REGISTERS IN JOURNALISM

Tzvetomira VENKOVA

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

E-mail: cvenkova@uni-sofia.bg

Новата книга „Регистри в журналистическия дискурс“ на А. Ефтимова е важен принос в изследването на медийния език и стил. В нея се разглежда мястото на понятието *регистър* в стилистичната и социолингвистичната парадигма, прави се задълбочен анализ на неговите особености и се представя подробна типология в рамките на журналистическия дискурс. Следван е подход, при който се тръгва от теоретичен анализ и се върви в посока на оперативна интерпретация и приложно-текстови аспекти.

В уводната част книгата на А. Ефтимова осмисля същността на понятието *езиков регистър*, като го разграничава от сродните му понятия *стил*, *социолект*, *диалект* и *жанр*. Аргументацията на авторката е много прецизна и убедителна, основаваща се на критериално представяне. Важна теоретична отправна точка е *латентният семантичен анализ*, разработен в американското езикознание от Т. Ландауер и У. Кинч. Друг ключов източник е *корпусният подход* към проблемите на регистъра, развит от изтъкнатите американски езиковеди Д. Байбър и С. Конрад, чиято методика аз също споделям в научните си изследвания заради нейната обективност и яснота. Следвайки я, Ефтимова разграничава ясно понятията *регистър* и *стил*, като се опира на фактора „мотивация“, която според нея при регистъра е функционална (комуникативни цели и ситуативен контекст), а при стила – естетическа (повлияна от нагласите на говорещия/пишещия). Интересни са препратките към *английския контекстуализъм* на Дж. Фърт и М. Халидей, както и към руската философско-езикова и литературоведска школа на М. Бахтин. Отчетени са и постиженията на българската стилистика по отношение на социалните и ситуационните фактори, пресичането на диалекти, професиолекти и социолекти (Й. Тишева), както и на фактори, иманентни за социалната природа на участника в речевия акт (М. Виденов). В разнообразието от подходи Ефтимова изразява ясна позиция, задавайки регистъра като по-тясно понятие от стила, дефинирайки го по конкретни параметри за оценка, образуващи многоизмерна матрица – интимност/ дистанцираност, непринуденост/ официалност, уважение/ превъзходство, деспотичност/ любезност, внимание/ невнимание, специализираност/ неспециализираност. Авторката търси регистъра в комбинацията от влиянието на конкретни ситуационни фактори и конкретни езикови средства за изразяване на различни социални и личностни взаимоотношения.

Следващата част на книгата продължава коментара на понятието *регистър*, като задълбочава същинския му анализ с оглед на вътрешната типология. Подробно се разглеждат в теоретичен план два вида типологии на регистрите – контекстово базирани и текстово базирани. При техните коментари се открояват важни обобщения за силните и слабите им страни, за логическите им основи, както и за разграничаващите ги критерии. Тук вече авторката преминава към определяне на мястото на журналистическите регистри в общата регистрова типология, задавайки ги основателно като подвид на медийните регистри, наред с рекламните текстове, текстовете на изкуството и др. Особено внимание Ефтимова отделя тук на понятието *журналистически професиолект*, в което разграничава специализирана лексика от два типа – журналистическа терминология и журналистически сленг, добре илюстрирани с конкретни примери.

Третата част на книгата представя анализационна рамка на регистрите, което е първа стъпка към определянето на набор от вербални и невербални средства за идентифициране на видовете регистри. Отделя се специално място на типичните езикови черти за всеки регистър, свързани със специфични маркери и особености. Особено ценно е, че те са подредени в типология на регистъра, направена според спецификата на българския език. Авторката акцентира върху функционалното описание на журналистическия регистър, като отчита ситуационните компоненти и набора от вербални и невербални средства, които го характеризират. Много съществен приносен момент е систематизирането на това описание в подробна таблица, която е полезна както за бързи справки, така и в учебния процес на усвояване на особеностите на журналистическия регистър. В резултат на подробния анализ авторката предлага собствена цялостна система от предложения за наименования на регистрите въз основа на доминантния ситуационен белег. Тази система е оформена като таблица, която се отличава с яснота и прегледност, които носят и висока информативна стойност. Тази система е последователно приложена към анализа в следващите части, който е структуриран по нейните основни графи и параметри.

Следващата част поставя началото на анализа чрез разглеждане на видовете регистри **според характеристиките на участниците в комуникацията**. Авторката е озаглавила това деление *престижни/ непрестижни регистри*. Анализът следва социолингвистичния подход, свързан с престижността като социално-езиков феномен. Представени са няколко скали: стандартна – субстандартна – нестандартна реч, кооперативна – некооперативна реч, степен на смесване на кодовете и общоупотребима – специализирана лексика. Въз основа на тях авторката е извършила езиков експеримент, който е подробно описан, конкретно илюстриран с примери и прецизни стохастични диаграми, както и завършен със задълбочени изводи. Прави впечатление творческото прилагане на семантичния диференциал на Ч. Осгуд към българския език.

Според отношенията между участниците тук аргументирано се отделят три двойки алтернативни регистри.

При първата двойка се противопоставят *официални* на *неформални регистри*. Тук авторката би могла да запази общия корен на релацията *formal – informal* при превода от английски език, вместо предпочетеното *официален* като съответствие на *formal*, а *неформален* – на *informal*. Особено интересен и с конкретно практическо приложение тук е подробният анализ на репрезентативни образци на журналистически писмени и устни текстове.

При следващата двойка регистри *динамични – статични* Ефимова анализира доминирането в отношенията между участниците в общуването. Тук тя подробно се спира на фактори като участници, отношения между тях, канал на информация, характеристика на продукцията, физически контакт, комуникативни задачи и тема. Специален интерес предизвиква анализът на невербални средства с интерактивна функция в телевизионната дискусия и телевизионния коментар. Прецизността на подхода показва отлично познаване на проблематиката на невербалната комуникация.

Последната двойка регистри е *конвергентни – дивергентни*, основаваща се на отношенията между участниците в общуването. След като разглежда процесите на конвергенция и дивергенция в задълбочен теоретичен план, авторката отново се насочва към приложно описание на конкретен езиков материал. Резултатите показват много съществени аспекти на журналистическия език, свързани с едновременно говорене, прекъсване, повторение, обръщение, паузи и др. Много уместни са илюстрациите с кадри от конкретни предавания.

При анализа на регистрите **според канала на комуникацията** е разгледано разграничението *писмени – устни регистри*. Задълбочеността на А. Ефимова в проблематиката на устната реч винаги ме е впечатлявала предвид на докладите, които тя редовно представя на конференциите по устна реч във Великогърновския университет, където съм участвала и аз. Особено интересен е анализът на преходни елементи между двата вида регистри чрез маркери на разговорност в писмената реч.

Сред регистрите **според комуникативните цели** авторката отделя *информационен и морализаторски*. Относно информационния регистър тя е направила много пълно количествено изследване на употребата на езикови средства, които е анализирала в лексикален и морфосинтактичен аспект. Анализът им представя резултати, които биха били много полезни за всеки журналист, работещ в този регистър. По отношение на морализаторския регистър, свързан

с изразяването на определена оценка, се обобщават най-предпочитаните и широко разпространени стратегии за неговото реализиране. За тая цел са систематизирани конкретни групи като подкани, закани, предупреждения, заповеди/ съвети и др. В духа на модерното езикознание А. Ефимова е включила тук и невербални формули като сочене с пръст, повишаване на тон и др. От практическа гледна точка много интересни са анализите на модалните лингвистични особености на конкретни журналистически текстове.

Последната двойка регистри, отделени и анализирани от А. Ефимова **според темата на комуникацията**, са *спортният* и *политическият*. Спортният регистър е представен с оглед на маркерите на агресивността, зададени чрез военна терминология, както и на съзнателната колоквиализация. Задълбоченият езиковедски анализ се спира и на използването на лексикални средства – идиоми, евфемизми, архаизми, поетизми. При политическия дискурс на първо място авторката характеризира т. нар. *брюкселски новогovor*, представяйки наистина много актуален и навременен анализ. Разглеждането му е конкретно свързано с маркери като клишетата, псевдоинтелектуализацията, абстрактна лексика, дифузна семантика и др. Освен това тя отделя и назовава и *популистки регистър*, свързан с подбора на езикови средства, гарантиращи достъпност на посланията до по-голяма част от хората. В него тя регистрира редица специфични маркери като нахлуване на жаргонна лексика, неспазване на политическа коректност, властова асиметрия, реанимация на възрожденския дискурс и др.

В заключителната част са систематизирани и убедително интерпретирани най-съществените проблеми в областта на журналистическия регистър.

Книгата се откроява с ясна структура, прецизност и задълбоченост, както и с присъщите за А. Ефимова чувство за хумор и занимателност на изложението. В резултат на тези достойнства тя представя проблемите на журналистически регистър много задълбочено и в същото време по достъпен и ясен начин. От една страна, този труд е задължителен за всеки журналист, който търси сериозни съвременни отговори и обобщения на множеството проблеми, възникващи в практиката. Поради това книгата може да се използва като академичен учебник. От друга страна, езиковедите теоретици в областта на медийния език, стилистиката, социолингвистиката, психолингвистиката и граматиката могат да намерят в него много интересни прозрения и наблюдения.